

Kayma, D. ve Çetinkaya-Büyükbodur, A. (2020). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin özgecilik özellikleri ile damgalama/stigma eğilimleri arasındaki ilişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 849-873.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 12.02.2020

Makale Kabul Tarihi: 08.05.2020

SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ÖZGEÇİLİK ÖZELLİKLERİ İLE DAMGALAMA/STIGMA EĞİLİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

The Relationship Between The Stigma Tendencies and Altruism Features of Students Attending Social Work Undergraduate Education

Derya KAYMA*

Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR**

* Dr., İzmir Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü, deryakayma@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7014-8631,

** Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, aysin.cetinkaya@gumushane.edu.tr, ORCID ID:0000-0002-8042-4174

ÖZET

Bu araştırmanın amacı sosyal hizmet lisans öğrenimine devam eden öğrencilerin damgalamaya ilişkin eğilimleri ile özgecilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma kesitsel bir araştırmadır. Araştırmaya 138 sosyal hizmet bölümü öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veriler kişisel bilgi formu, damgalama ve özgecilik ölçekleri ile toplanmıştır. Veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir. Sonuçlara göre; cinsiyete göre damgalama ölçeğinin alt boyutları puan ortalamalarının anlamlı şekilde farklılaştığı; erkeklerin ayrımcılık ve dışlanma, etiketleme, psikolojik sağlık ve ön yargı puan ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların yaşları ile özgecilik ölçeğinin alt boyutlarından yardım etme boyutu ile düşük ve pozitif anlamlı ilişki olduğu ($r=0,220$, $p<0,01$), sınıf düzeyine göre özgeciliğin yardım etme ($F3;134=23,613$; $p<0,01$) ve bağışçılık ($F3;134=14,305$; $p<0,01$) alt boyut puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterdiği, katılımcıların annelerinin eğitim durumuna göre özgecilik ölçeğinin yardım etme boyutundan aldıkları puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır ($F2;135=3,86$; $p<0,05$). Katılımcıların özgecilik ile damgalama ölçeklerinin toplamından aldıkları puanlar arasında negatif ve düşük ($r=-0,192$, $p<0,05$), damgalama ölçeğinin alt boyutlarından ayrımcılık ve dışlanma ile özgeciliğin alt boyutu yardım etme arasında negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0,180$, $p<0,05$). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinde özgeci davranışların artırılması ve damgalama eğiliminin önlenmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: özgecilik, damgalama, atıf teorisi

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between the stigmatization tendencies and altruism features of students who continue their social work undergraduate education. The study is a cross-sectional study. 138 social work students participated in the study. In the study, data were collected with personal information form, stigma and altruism scales. The data were analyzed in SPSS package program. According to the results; the sub-dimensions of the stigma scale according to gender significantly differ in their mean scores; It was determined that the average of discrimination and exclusion, labeling, psychological health and prejudice scores of men are higher than women. There is a low and positive meaningful relationship with the size of the participants and the sub-dimensions of the altruism scale ($r=0,220$ $p<0.01$). ($F3;134 = 14.305$; $p<0.01$), it was determined that the sub-dimension mean scores differed significantly, and the mean scores received by the participants from the helping dimension of the altruism scale according to the education level of their mothers showed a significant difference ($F2; 135 = 3.86$; $p<0.05$). There were negative and low ($r=-0,192$, $p<0.05$) scores between participants' altruism and stigmatization scales, and a negative and low level of significant relationship between discrimination and exclusion from sub-dimensions of stigmatization scale and helping altruism ($r =-0.180$, $p<0,05$). Studies should be carried out to increase the altruistic behavior and to prevent the stigmatization tendency among the students of social work.

Key words: *altruism, stigma, attribution theory*

GİRİŞ

Sosyal hizmet mesleğinin değer temelini özgeciliğe ilişkin unsurları içermesi tarihsel süreçte özgeci meslekler arasında yer almasında etkili olmuştur. McGaghie ve diğerleri (2002) sosyal hizmet uzmanlığı, hemşirelik ve hekimlik gibi sağlık hizmeti veren meslek gruplarında özgeciliğin gerekli olduğunu ve söz konusu meslekleri icra edenlerin kendi faydaları yerine başkalarının faydasına öncelik verdiklerini belirtmektedirler (akt. Arpacı ve Özmen, 2014;52). Özgeci davranışların oluşabilmesi için bireylerde damgalama ve ayrımcılık içeren tutum ve davranışların olmaması gerekmektedir. Sosyal hizmetin merkezinde yer alan müracaatçı gruplarının özelliklerine bakıldığında eşitsizlik ve damgalanma ile karşı karşıya kalan yardıma gereksinim duyan nüfus grupları olduğu görülmektedir. Ayrımcılık ve dışlanmanın temelinde yer alan damgalayıcı tutumlar, özgecil davranışın sergilenmesini güçleştirmekte ve sosyal hizmetin değer temeli ile bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet uygulamalarında birtakım etik ihlal ve sorunlara neden olabilmektedir. Bu nedenlerle bu çalışmanın amacını sosyal hizmet profesyoneli olabilmek için dört yıllık sosyal hizmet lisans eğitim ve öğrenimine devam eden öğrencilerin damgalamaya ilişkin eğilimleri ile özgecilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırmanın etik kurul izni 18.12.2019 tarih ve 2019/11 sayı ile alınmıştır. Çalışmada profesyonel mesleki yaşantılarında özgecil

davranışlar sergilemeleri beklenen sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitime paralel biçimde damgalamaya ilişkin tutumlardan uzaklaşmaları ve özgeciliğe ilişkin tutumlarda artışın meydana gelmesi beklenebilir. Bu bağlamda öğrencilerin damgalamaya ilişkin tutumları ile özgecil davranışlara ilişkin tutumlarının birlikte incelenerek görünürlüğünün sağlanması önemli görülmektedir.

Özgecilik ve Damgala(n)ma

Özgecilik bir başkasının yararını gözeten, toplumsal davranış, karşılık beklemelessiz yardım etme olarak nitelendirilebilir (Yavuzer, 2017: 107). Bir bireyin gönüllü biçimde karşılık beklemelessiz başka bir bireye fayda sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği davranışlar diğergamlık, elseverlik olarak ta adlandırılabilir (Feigin vd., 2014; Eisenberg ve Miller 1987). Söz konusu davranış farklı bireylerin toplumu oluşturmalarını sağlayan önemli bir özelliktir. (Lay, Hoppmann, 2015). Bireyler yaşamları boyunca çeşitli özgecilik davranışlarında bulunmaktadır. Burnstein ve diğerkleri (1994) özgecil davranışın oluştuğu koşulları gündelik yaşam pratiklerinde ve önemli yaşamsal olaylar sırasında gösterilen özgecilik davranışı olarak ikiye ayırmaktadırlar. Bireyler günlük yaşantılarında kendilerine zararı olmayan ya da küçük maliyeti olan çeşitli özgeci davranışta bulunabilirler. Olağandışı yaşamsal olaylar karşısında gösterilen özgecilik ise günlük yaşantıda gerçekleştirilen özgecilikten daha büyük maliyetler ve bir başkası için çok daha önemli bir faydayı içermektedir. Bu tür özgecilik bir başkasının hayatını kurtarabileceği ve aynı süreçte kendi hayatını tehlikede olmasına neden olabilecek durumlardan oluşmaktadır. Yanan bir evden birini kurtarmak ya da böbreğini bağışlamak bireylerin hayatını tehdit eden önemli özgecilik örnekleri olarak verilebilir. Özgeci davranışların ilerleyen yaşlarla birlikte sistematik biçimde değişime uğradığına ilişkin kanıtlar bulunmaktadır. Yaşlı yetişkinler genç yetişkinlerden daha fazla özgeci davranış sergilemektedir (Midlarsky ve Kahana, 2007). Sosyal kurumlar veya ağlarla kurulan ilişkiler özgeciliğin değerini artırabilmektedir (Oesterle, Johnson ve Mortimer 2004). Özgecilik kolektif çabaya değer veren topluluklarda norm aktarımı yoluyla kültürel sermaye olarak da edinilebilir. Davranışlar bir başkasının gücünü arttırdığında ve davranışta bulunan bireyin gücünü azalttığında özgecil olarak nitelendirilmektedir.

Özgeci davranışın özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Sober ve Wilson, 2000):

1. Bir başkasının sadece refahını düşünmek ile yeterli olmayıp eyleme geçilmesini gerektirmektedir.
2. Söz konusu eylem hedefe yönelik ve bilinçli olmalıdır.
3. Eylemin amacı bir başkasının refahını arttırmak olmalıdır.
4. Motivasyon kaynağı sonuçlardan daha önemlidir.
5. Yardım süreci yardım edenin refahında bir miktar azalma olasılığı taşınmalıdır. Çünkü kendi refahı ile bir başkasının refahını birlikte geliştiren eylemler özgecil olarak nitelendirilememektedir. Bunun yerine söz konusu eylem kolektif refah kategorisi içinde değerlendirilmektedir.
6. Özgecilik ödül beklentisi olmaksızın başka bir bireyin ya da grubun refahının artırılmasına yönelik çabaları ifade etmektedir.

Genel olarak yardım davranışına ilişkin modeller davranışın ardında ben merkezli ya da özgecil bir motivasyonun olduğunu varsaymaktadırlar. Ben merkezli olarak motive olmuş yardım davranışında diğerlerinin sorunlarını çözümlenebilmek için yerine getirilen çabalar yardım edenin kendi refahını arttırabilmek için gerçekleştirilmektedir ve yardım araçsal bir özellik taşımaktadır. Baumann ve diğerleri (1981) göre ben merkezli motivasyon ile gerçekleştirilen yardım davranışı bir başkasının iyilik halini destekleyerek bireylerin kendilerindeki rahatsız eden olumsuz duygu yükünü azaltmak için gerçekleştirilmektedir. Bir başkasına yardım etmek bireylerin kendileri hakkında olumlu kendilik algısının oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Özgecilik ile yardım etme davranışlarını teşvik eden sosyal hizmet mesleğinin değer temeli ilişkisi incelendiğinde; sosyal hizmet mesleği özgeciliğe ilişkin bir dizi değer ve mesleki etik ilkeyi içermektedir (Levy 1985) ve hümanist değerler sistemi etrafında şekillenmektedir. Reamer (2006) göre sosyal hizmetin temel değerleri mesleğin kendine özgü amacını ve perspektifinin temelini oluşturmaktadır. Sosyal hizmetin değer temelinde bireyin onuru ve değeri, insanların istismar ve şiddetten korunması, sosyal adalet, damgalama ve ayrımcılığın dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisini anlayarak ayrımcılık ve damgalamaya karşı konulması, cinsiyetçilik karşıtı davranışlar sergileme, ayrımcı ve baskıcı olmayan politikalara ve uygulamalara duyulan ihtiyacın giderilebilmesi için gerekli olan kaynakların teşvik edilmesi (Banks 1995: 38) ve hizmet

yer almaktadır. Sosyal hizmet mesleğinin temel değerini teşkil eden hizmet değeri; sosyal hizmet uzmanlarının başkalarına hizmet etmelerinin kendi çıkarlarının önünde gelmesini vurgulamakta ve özgecil davranışlar ile örtüşmektedir. Hizmet değerini temsil eden etik ilke; sosyal hizmet uzmanlarının birincil amacının muhtaç insanlara yardım etmek ve sosyal sorunların çözümlenebilmesi için uğraşmak (Duyan, 2014: 105) olarak açıklanmaktadır. Limb ve Organista (2003) sosyal hizmetin öncelikli hedeflerini bireylerin koşullarını ele alan müdahaleler yoluyla dezavantajlı gruplara yardım etmek, sosyal eylem ve reform yoluyla sosyal koşulların iyileştirilmesi olarak açıklamaktadır. Yapılan araştırmalar sosyal hizmet öğrencilerinin ve profesyonellerin sosyal hizmetin değerlerine ve hedeflerine önem verme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Albek (1987) sosyal hizmet öğrencilerinin topluma yarar sağlama motivasyonunun diğer alanlardaki öğrenci gruplarına göre anlamlı derecede yüksek olduğunu belirtmektedir. Sosyal hizmete özgü eğitim programlarında öğrenciler sosyal hizmetin değer temelini içselleştirerek müracaatçıların kendilerini gerçekleştirmelerini engelleyen ve toplumda sosyal adaletsizliğe neden olan durumlar hakkında açıklama aramakta ve değişim ajanı olabilmek için çaba sarf etmektedirler (Sosin ve Caulum, 1983). Enoch (1988) sosyal hizmet öğrencilerinin meslek seçiminin genellikle insan hakları, bireysel özgürlük, demokrasi ve sosyal adalet gibi değerlere bağlılık ile motive olduğunu savunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları ise insan refahını arttırmaya adanmış bireyler olarak görülmektedirler (Smith, 2014). Merle (1966) sosyal hizmette 1880'li yıllarda gönüllülük temelli özgeciliğin 1930'lu yıllar ve sonrasında profesyonel özgeciliğe doğru değiştiğini belirtmektedir. Profesyonelleşme mesleki uygulama standartlarını, sosyal hizmet okullarını, devlet kurumları ile özel kurumların oluşturulmasını beraberinde getirerek özgeci davranışların profesyonel mesleki yaşantıda gerçekleştirilmesini ve hizmetlerin sunulmasını sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen ve sosyal hizmetin değer temelinden hareket edilerek mücadele edilme zorunluluğunu beraberinde getiren damgalama genellikle toplumlarda dezavantajı ve sosyal eşitsizlikleri devam ettiren itici güç olarak gösterilmektedir. Toplumsal yapı içinde marjinalleştirilmiş ve haklarından yoksun bırakılmış gruplardaki bireyleri olumsuz biçimde etkilemekte, sosyal yönden dezavantajın yanında yaşam boyunca bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinin önünde çeşitli engellerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Damgalama bireylerin sahip olduğu farklılıkların eksiklik

ya da olumsuz bir yön olarak algılanarak toplum tarafından ayrı tutulmaları olarak açıklanabilir. Link ve Phelan (2001) damgalamayı etiketleme, klişeleştirme, ayırma, duygusal reaksiyon ve ayrımcılığın birbiri ile ilişkili bileşenlerinin bir arada ortaya çıkması ile oluşan bir durum olarak tanımlamıştır. Damgalama kavramsal olarak birçok alanda (ruh sağlığı sorunları, kanser, sosyal refah, farklı cinsel yönelimler) yer almaktadır (Link, Phelan, 2001). İnsanları "farklı" olarak etiketleyen çok boyutlu bir kavramdır. Damgalama toplum içinde bireyin "normal" olarak değerlendirilen ölçülerin dışında görülmesi nedeniyle bireyin saygınlığını azaltan şekilde kendisine atıfta bulunulmasıdır (Erez, 2019: 5). Damgala(n)ma bireyin diğer insanlardan aşağı seviyede görülmesi, gözden düşürülmesi veya kötülenmesi olarak açıklanabilir (Corrigan,2001). Goffman (1963) damgalanmanın bireyin kendiliğine zarar verdiğini belirtmektedir. Genel olarak farklı olan bireylerden korkmayı, onları reddetmeyi, onlardan kaçınmayı ve ayrımcılığı içeren olumsuz tutum ve inanç kümesini ifade etmektedir. Damgala(n)ma düşük benlik saygısı, izolasyon ve umutsuzluğa yol açabilmektedir. Bireyin kendine yönelik algısı üzerinde olumsuz etkide bulunarak (Brown vd., 2010) davranışları ile ilgili olumsuz bir durum ile karşılaştığında söz konusu durumun kendi davranışlarından mı yoksa damgala(n)madan mı kaynaklı olabileceğini ayırt edememektedir (Major ve Crocker, 1993). Goffman (1963)'a göre damgalama; ruhsal sağlık sorunu, yoksulluk, bağımlılık, hapis cezası gibi bireyin yaşam deneyimlerinden veya dil, din, ırk, cinsiyet, ulus gibi bireysel özelliklerden kaynaklanan ve "leke" olarak kabul edilen bir yapıyı temsil etmektedir. Damgalanan kişiye damgalanma nedeniyle, gerçeğe aykırı, subjektif bireyin onuruna aykırı biçimde özellik yüklenmektedir (Soygür ve Özalp, 2005). Goffman (1963)'a göre damgalanan birey neredeyse insan olarak kabul edilmemekte özne olma özelliğini yitirerek nesneleştirilmektedir. Bireye yapılan etiketlemeler diğerlerinin bu kişiye yönelik davranışlarına etkide bulunmakta ve bireyin diğer bireylerle etkileşiminde olumsuz biçimde rol oynamaktadır (Göksu ve Karakaya, 2009). Goffman (1963) üç evrensel damgalama biçimi tanımlamıştır. Bunlar; açık, dış deformiteler nedeniyle ortaya çıkan damgalama (obezite, sağlık komplikasyonları), bireysel özellikler nedeni ile ortaya çıkan damgalama (ruhsal sağlık problemleri, bağımlılık, suç geçmişi, eşcinsellik, yoksulluk), kültürel yapı ile ilişkili (ırk, etnik köken, cinsiyet, din). Damgala(n)ma birçok sağlık sorunu ve sosyal grup ile ilişkili sinsi bir sosyal sorun özelliği taşımaktadır (Taşdemir, 2014: 3).

İnsanlar damgalanmış bireylere yardım etmek de isteksizlik gösterebilirler. Söz konusu isteksizlik aşılması gereken psikolojik bir engeli temsil etmektedir. Damgala(n)maya maruz kalan bireylerden kaçınma ve onlara yönelik ani duygusal tepkiler görülebilmektedir. İnsanlar damgalanmaya maruz kalmış bireylerle ilgili önyargılı inançlara sahip olabilirler. Araştırmalar çeşitli toplumlardaki bireylerin engellilere (Pruett ve Chan, 2006), AIDS hastalarına (Neumann, Hulsenbeck ve Seibt, 2004), obezite sorunu (Ambwani, Hulsenbeck and Seibt,2004), ruhsal sağlık problemi (Teachman, Wilson ve Komarovskaya, 2006), uyuşturucu bağımlılığı olanlara (Brenner, von Hippel ve Kippax, 2007) ve eşcinsellere (Jellison, McConnell ve Gabriel, 2004) yönelik damgalıyıcı tutumlar ve davranışlar sergileme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Damgalama ve Özgecil Davranış Arasındaki İlişki

Damgalama ile özgeci davranış arasındaki ilişkiye dair ilk teorik açıklama Weiner tarafından oluşturulmuştur. Weiner (1986) atıf teorisine göre; damgalama eğilimi bir başkasının kendi farklılığı üzerinde kontrol edebilirlik algısına göre değişebilmektedir (Weiner vd., 1988: 738-739). Toplumdaki insanlar damgalanmaya neden olan farklılığın bireyin kendisi tarafından kontrol edilemeyeceğine ilişkin algıya sahip olduklarında ortaya çıkan tepki artan biçimde sempatiye dönüşmektedir. Sempatiye ilişkin duygular damgalanmış bireye yardım etme arzusunu ortaya çıkartmaktadır. Söz konusu modeli desteklemek için Schmidt ve Weiner (1988) tarafından yapılan çalışmada görme engellilere ve omurilik felçlilerine yönelik olarak toplumdaki bireylerin söz konusu durumların başlangıcını kontrol edilemezlik çerçevesinde yorumladığı, damgalamada bulunmadığı söz konusu farklılığı olan bireylerin suçlanmadığı saptanmıştır. Diğer taraftan uyuşturucu bağımlılığı ve obezite gibi birçok "ruhsal ve davranışsal" sorunların toplum tarafından kontrol edilebilir olarak algılandığı bu nedenle söz konusu durumun bireyselleştirildiği ve yardım etme davranışında bulunmada isteksizliğe yol açtığı belirlenmiştir. Ruh sağlığı sorunu yaşayan bireyler hakkında tehlikeli oldukları ve hastalıklarından kendilerinin sorumlu olduklarına ilişkin yaygın ön yargılar (Farina 1998; Link vd., 1999; Pescosolido vd., 1999; Taylor ve Dear 1980) farklılığı bireyselleştirmeye örnek olarak verilebilir. Weiner (1995) insanların bir başkasının yaşamını kontrol edebilirliği hakkındaki algılarını değiştirdiklerinde duygularda da değişimin meydana gelebileceğini böylece yardım etmeye istekli olabileceklerini belirtmektedir.

Atıf teorisi damgalayıcı tutumlar ile ayrımcı davranışlar arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Teori davranışın bilişsel ve duygusal süreçler tarafından belirlendiğini ifade etmektedir (Corrigan vd., 2003). Toplumdaki bireyler farklılığın sorumluluğunun kimde olduğu ve nedenlerine ilişkin çıkarımlar yaparak kontrol edilebilirliğe ilişkin atıflar yapmaktadırlar. Söz konusu çıkarımlar yardım etme veya cezalandırılma olasılığını etkileyen öfke ya da acıma gibi duygusal tepkileri ortaya çıkarabilir ve sonuç olarak sempati ve acıma duygusu ile yardım davranışı, öfke duygusu ile yardım etmede isteksizlik ya da kaçınma meydana gelebilir. Özetle düşünceler nedensel atıftan birey hakkında çıkarımlara ve davranışlara doğru ilerlemektedir (Weiner, 1995: 5). Bu bağlamda sosyal hizmet disiplini ve mesleğinin farklılıkları önemseyerek sistemlerin çevre ile etkileşimlerini odak alması profesyonellerin ve sosyal hizmet öğrencilerinin damgalayıcı tutumlar edinmelerini engellerken yardım davranışının özgeci özellikler taşımasında etkili olmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin damgalama eğilimleri ile özgeciler özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu kapsamda çalışma genel tarama modellerinden ilişkiyel tarama modelinde tasarlanmış kesitsel bir araştırmadır.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın evrenini Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümünde eğitim ve öğrenimine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu sosyal hizmet bölümünde birinci ve ikinci öğrenimde eğitim ve öğrenimine devam eden 446 öğrenci içerisinde araştırmaya katılmaya gönüllü 138 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Demografik Özellikleri

		<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kadın	87	63.0
	Erkek	51	37.0
Yaş	18 yaş	3	2.2
	19 yaş	17	12.3
	20 yaş	25	18.1
	21 yaş	43	31.2
	22 yaş	35	25.4
	23 yaş	12	8.7
	24 yaş	3	2.2
Sınıf Düzeyi	1. sınıf	21	15.2
	2.sınıf	37	26.8
	3.sınıf	20	14.5
	4.sınıf	60	43.5
Anne Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil	10	7.2
	Okur-yazar	10	7.2
	İlkokul	71	51.4
	Ortaokul	26	18.8
	Lise	11	8.0
	Yüksekokul	1	.7
	Üniversite	9	6.5
Baba Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil	3	2.2
	Okur-yazar	10	7.2
	İlkokul	51	37.0
	Ortaokul	48	34.8
	Lise	17	12.3
	Yüksekokul	2	1.4
	Üniversite	5	3.6
	Yüksek Lisans	2	1.4
En Uzun Süre Yaşanan Yerleşim	Köy	30	21.7
	Kasaba	10	7.2
	İlçe	48	34.8
	Şehir	26	18.8
	Büyük Şehir	24	17.4
Öğrencilerin Aylık Gelir Durumu	0-500 TL	72	52.2
	501-1000 TL	39	28.3
	1001- 1500 TL	15	10.9
	1501-2000 TL	4	2.9
	2001 ve üstü gelir	8	5.8

Veri Toplama Araçları

Araştırmada sosyal hizmet öğrencilerinin demografik özelliklerinin belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, damgalama eğilimlerini ölçmek amacıyla Yaman ve Güngör (2013) tarafından geliştirilmiş Damgalama Ölçeği, özgecilik özelliklerini ölçmek için Tekeş ve Hasta (2015) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış Özgecilik Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu, sosyal hizmet öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ebeveyn eğitim durumları, en uzun yaşanan yerleşim yeri ve gelir durumuna ilişkin temel demografik bilgileri kapsayan toplam 7 sorudan oluşmaktadır.

Yaman ve Güngör (2013) tarafından geliştirilen Damgalama Ölçeği bireylerin damgalama eğilimini ölçen ve 5'li likert tipi toplam 22 sorudan oluşmaktadır. Ölçek bireylerin damgalama eğilimine ilişkin toplam varyansın 43.63'ünü açıklamaktadır. Yapılan faktör analizinde ölçeğin ayrımcılık ve dışlanma, etiketleme, psikolojik sağlık ve ön yargı olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Güvenirlilik analizi sonuçlarına göre ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayısı 0,84 bulunurken alt boyutlara ilişkin "iç tutarlılık katsayıları ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, psikolojik sağlık, önyargı alt boyutları için sırasıyla .77, .68, .66, .54 olarak bulunmuştur" (Güngör ve Yaman, 2013: 262). Ölçekten 22-110 arasında puan alınmakla birlikte puanı 55'in altında olan katılımcıların damgalama eğilimleri az, üstünde olan katılımcıların damgalama eğilimi yüksek olarak kabul edilmektedir. Bu çalışma kapsamında Damgalama Ölçeği'ne ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .79 bulunurken; ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, psikolojik sağlık, önyargı alt boyutları için sırasıyla .71, .60, .64, .50 olarak bulunmuştur.

Rushton ve diğerleri (1981) tarafından geliştirilen Özgecilik Ölçeği'nin Türkçe uyarlama çalışması Tekeş ve Hasta tarafından 2015 yılında yapılmıştır. Ölçek 5'li likert biçiminde olup 20 maddeyi içermektedir. Geçerlilik çalışmasında iki faktörlü yapı belirlenmiş olup bu faktörler yardım etme (14 madde) ve bağışçılık (6 madde) olarak adlandırılmıştır (Tekeş ve Hasta, 2015). Bağışçılık boyutu bireylerin planlanmış ve maliyeti özgeci davranışta bulunan kişi için nispeten daha fazla olan davranışları belirtmekte, yardım etme ise gündelik yaşamda yardım etmeye dair davranışları kapsar niteliktedir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.84 olarak bulunurken alt boyutlardan yardım etme için 0.81, bağışçılık için 0.70 olarak bulunmuştur. Ölçekten elde edilecek puanlar 1-100 arasında

değişmektedir (Tekeş ve Hasta, 2015) ve ölçekten alınan puanlar yükseldikçe özgeciliğin artabileceği değerlendirilmektedir. Bu çalışma kapsamında Özgecilik Ölçeği'ne ilişkin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .90 bulunurken; yardım etme alt boyutu için .86, bağışıklık alt boyutu için .76 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırma sürecine geçilmeden önce Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurulundan 18.12.2019 tarih ve 2019/11 Sayı ile izin alınmıştır. Araştırmanın verileri 20/12/2019 ve 10/01/2020 tarihleri arasında toplanmış olup elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS-22 (Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı) kullanılmıştır. Analizlerde hata payının üst sınırı.05 olarak alınmıştır. Analizlere geçilmeden önce değişkenlere ilişkin dağılımların normalliği çarpıklık ve basıklık katsayıları ile incelenmiştir. Buna göre Damgalama Ölçeği'ne ait çarpıklık ve basıklık katsayısı 0.253 ile -0.075 arasında değişirken; ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, psikolojik sağlık, önyargı alt boyutları için sırasıyla çarpıklık ve basıklık katsayıları 1.014 ile 0.326, 0.659 ile 0.950, 0.625 ile 1.338, 0.070 ile -0.094 arasında olduğu belirlenmiştir. Özgecilik Ölçeği'ne ilişkin olarak ise çarpıklık ve basıklık -0.207 ile -0.507 arasında bulunurken yardım etme boyutu için -0.206 ile -0.611, bağışıklık alt boyutu için -0.203 ile -0.113 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk ve diğerleri (2015)'ne göre çarpıklık ve basıklık katsayısının -1 ile + 1 arasında, Tabachnic ve Fidell (2015) göre -1.5 ile + 1.5 arasında olması ilgili değişkenin normal dağılabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda araştırmada çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alındığında damgalama ve özgecilik ölçekleri ve alt boyutlarının normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Bu nedenle araştırmanın analizlerinde parametrik analizlerde kullanılan Pearson Korelasyon Analizi, T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde bulgulara iki aşamalı olarak yer verilmiştir. İlk olarak sosyal hizmet öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre damgalama ve özgecilik özellikleri arasındaki ilişkiye dair bulgular, ikinci olarak damgalama eğilimi ve özgecilik özellikleri arasındaki ilişkiye dair bulgular ele alınmıştır.

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Özgecilik Özellikleri ve Damgalama Eğilimi ile Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyleri olarak sınırlandırılmıştır. Buna göre sosyal hizmet öğrencilerinin özgecilik özellikleri ve damgalama eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşma sonuçlarını Tablo 2 göstermektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Özgecilik Özellikleri ve Damgalama Eğilim Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılığına İlişkin Bulgular

		Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sd	t	p	
Damgalama Eğilimi	Ayrımcılık ve Dışlanma	Kadın	87	8,3218	2,68282	136	-2,345	,020*	
		Erkek	51	9,5098	3,17095				
	Etiketleme	Kadın	87	11,6667	2,83117	136	-3,658	,000**	
		Erkek	51	13,7255	3,73137				
	Psikolojik Sağlık	Kadın	87	10,5862	2,71324	136	-2,631	,010*	
		Erkek	51	12,0000	3,54965				
	Ön Yargı	Kadın	87	12,5977	2,84261	136	-2,186	,031*	
		Erkek	51	13,7059	2,92776				
	Özgecilik Özellikleri	Yardım Etme	Kadın	87	50,4943	9,83926	136	-1,318	,190
			Erkek	51	52,7843	9,87586			
Bağışçılık		Kadın	87	20,5517	4,52065	136	0,525	,601	
		Erkek	51	20,0980	5,49638				

* p<0,05

** p<0,01

Tablo 2 değerlendirildiğinde sosyal hizmet öğrencilerinin özgecilik özelliklerine ait puan ortalaması cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermezken, damgalama eğilimi puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu bulguya göre erkeklerin ayrımcılık ve dışlanma, etiketleme, psikolojik sağlık ve ön yargı puan ortalaması kadınların puan ortalamasından daha yüksektir. Bu bulgu erkeklerin kadınlar göre daha fazla damgalama eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların yaş değişkeni ile özgecilik özellikleri ve damgalama eğilimleri ilişkisi Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiştir ve sonuçlar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Özgeciliğin Özellikleri ve Damgalama Eğilimleri ile Yaşları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon Sonuçları

Değişkenler		\bar{X}	Ss	r
Yaş		21,00	1,29	-
Damgalama Eğilimi	Ayrımcılık ve Dışlanma	8,76	2,91	-0,077
	Etiketleme	12,42	3,33	-0,057
	Psikolojik Sağlık	11,10	3,11	-0,167
	Ön Yargı	13,00	2,91	-0,006
Özgeciliğin Özellikleri	Yardım Etme	51,34	9,87	0,220**
	Bağışçılık	20,38	4,88	0,067

* p<0,05

** p<0,01

Tablo 3’de görüldüğü üzere sosyal hizmet öğrencilerinin damgalama eğilimi ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken ($p>0,05$), özgeciliğin özelliklerinden yardım etme boyutu ile düşük düzeyde ve pozitif yönde istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır, $r=0,220$, $p<0,01$.

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden biri olan sınıf düzeyine göre öğrencilerin özgeciliğin özellikleri ve damgalama eğilimlerinin anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediği Varyans Analizi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Özgeciliğin Özellikleri ile Damgalama Eğilimi Puan Ortalamalarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşma Sonuçları

Değişkenler		Sınıf Düzeyi	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark
Damgalama Eğilimi	Ayrımcılık ve Dışlanma	1. sınıf	21	8,66	3,42	2,005	,116	-
		2. sınıf	37	9,32	2,49			
		3. sınıf	20	9,65	3,26			
		4. sınıf	60	8,15	2,77			
	Etiketleme	1. sınıf	21	12,95	3,10	2,100	,103	-
		2. sınıf	37	13,37	3,70			
		3. sınıf	20	12,15	2,08			
		4. sınıf	60	11,75	3,40			
	Psikolojik Sağlık	1. sınıf	21	11,95	2,49	,819	,485	-
		2. sınıf	37	11,16	2,61			
		3. sınıf	20	11,25	2,91			
		4. sınıf	60	10,73	3,61			

Ön Yargı	1. sınıf	21	13,19	2,29	,729	,536	-
	2. sınıf	37	13,54	2,71			
	3. sınıf	20	12,85	2,99			
	4. sınıf	60	12,66	3,19			
Yardım Etme	1. sınıf	21	50,71	11,10	23,613	,000	3<1 ve 2<4
	2. sınıf	37	48,29	8,34			
	3. sınıf	20	40,55	4,85			
	4. sınıf	60	57,03	7,50			
Bağışçılık	1. sınıf	21	20,33	5,85	14,305	,000	3<1 ve 2<4
	2. sınıf	37	19,83	4,59			
	3. sınıf	20	15,25	3,29			
	4. sınıf	60	22,45	3,75			

Sosyal hizmet öğrencilerinin sınıf düzeyine göre damgalama eğilimine ait ayrımcılık ve dışlanma, etiketleme, psikolojik sağlık ve ön yargı alt boyutlarına ait toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p>0.05$) özgecilik özelliklerinden yardım etme ($F_{3;134}= 23.613$; $p< 0.01$) ve bağışçılık ($F_{3;134}= 14,305$; $p< 0.01$) puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında 1. sınıfta ($\bar{X} = 50.71$) ve 2. sınıfta ($\bar{X} = 48.29$) eğitime devam eden öğrencilerin yardım etme özelliğine ilişkin puan ortalaması 3. sınıfta ($\bar{X} = 40.55$) eğitime devam eden öğrencilerden daha yüksek bulunurken 4. sınıfta ($\bar{X} = 57.03$) eğitime devam edenlerin puan ortalamasından daha düşük bulunmuştur. Ayrıca 3. sınıfta eğitime devam eden öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X} = 40.55$) 4. sınıfta ($\bar{X} = 57.03$) eğitime devam edenlerin puan ortalamasından anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur.

Ebeveynlerin eğitim durumuna göre öğrencilerin özgecilik özellikleri ve damgalama eğilimlerinin anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediği Varyans Analizi ile incelenmiş olup bulgulara Tablo 5'de yer verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Özgeçililik Özellikleri ile Damgalama Eğilimi Puan Ortalamalarının Ebeveyn Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark		
Damgalama Eğilimi	Ayrımcılık ve Dışlanma	Anne	Düşük ^a	20	9,35	2,47	,556	,575	-
			Orta ^b	10	8,69	3,03			
			Yüksek	10	8,30	2,54			
	Dışlanma	Baba	Düşük ^a	13	9,46	2,43	,481	,619	-
			Orta ^b	11	8,71	2,93			
			Yüksek	9	8,33	3,53			
	Etiketleme	Anne	Düşük ^a	20	13,5	3,53	1,479	,232	-
			Orta ^b	10	12,2	3,32			
			Yüksek	10	11,7	2,71			
	Etiketleme	Baba	Düşük ^a	13	12,9	3,32	,534	,588	-
			Orta ^b	11	12,4	3,27			
			Yüksek	9	11,4	4,27			
	Psikolojik Sağlık	Anne	Düşük ^a	20	12,1	3,55	1,311	,273	-
			Orta ^b	10	10,8	2,85			
			Yüksek	10	11,4	4,62			
	Psikolojik Sağlık	Baba	Düşük ^a	13	53,0	9,92	,506	,604	-
			Orta ^b	11	51,0	10,0			
			Yüksek	9	53,0	8,68			
	Ön Yargı	Anne	Düşük ^a	20	13,7	2,86	1,586	,209	-
			Orta ^b	10	13,0	2,96			
			Yüksek	10	11,7	2,16			
	Ön Yargı	Baba	Düşük ^a	13	10,9	2,92	,311	,733	-
			Orta ^b	11	11,0	2,88			
			Yüksek	9	12,1	5,64			
Özgeçililik Özellikleri	Yardım Etme	Anne	Düşük ^a	20	52,3	9,84	3,868	,023*	orta
			Orta ^b	10	50,4	9,83			<
			Yüksek	10	59,2	7,06			yüksek
	Yardım Etme	Baba	Düşük ^a	13	13,6	2,29	,366	,694	-
			Orta ^b	11	12,9	3,03			
			Yüksek	9	13,0	2,17			
	Bağışçılık	Anne	Düşük ^a	20	20,9	5,66	1,822	,166	-
			Orta ^b	10	20,0	4,77			
			Yüksek	10	23,0	3,88			
	Bağışçılık	Baba	Düşük ^a	13	22,3	4,42	1,280	,281	-
			Orta ^b	11	20,1	4,97			
			Yüksek	9	20,7	4,14			

a: okuryazar değil, okur yazar b: ilkokul, ortaokul, lise c: yüksek okul, üniversite, yüksek lisans, doktora

*p<0.05

Tablo 5'e göre anne eğitim durumuna göre özgecilik özelliklerinden yardım etmenin puan ortalamalarının istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır, ($F_{2; 135} = 3.86; p < 0,05$). Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında orta eğitim seviyesinde bulunan anneye sahip öğrencilerin yardım etme özelliğine ilişkin puan ortalaması ($\bar{X} = 50.43$) yüksek eğitim seviyesinde bulunan anneye sahip öğrencilerin puan ortalamasından ($\bar{X} = 59.20$) daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu anne eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin yardım etme puan ortalamasının da arttığını göstermektedir.

Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin özgecilik özellikleri ve damgalama eğilimleri puan ortalamalarının istatistiksel açıdan farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > 0,05$). Bu bulgu baba eğitim durumuna göre öğrencilerin özgecilik özelliklerinin ve damgalama eğilimlerinin değişmediğini göstermektedir.

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Özgecilik Özellikleri ve Damgalama Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bulgular

Sosyal hizmet öğrencilerinin özgecilik özellikleri ve damgalama eğilimleri ilişkisi Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiş olup bulgular 6. tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Özgecilik Özellikleri ve Damgalama Eğilimleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon Tablosu

Değişkenler	\bar{X}	Ss	r
Damgalama Eğilimi	45,30	8,80	-
Özgecilik Özellikleri	71,72	13,88	-0,192*

*p < 0,05

Öğrencilerin özgecilik özellikleri ile damgalama eğilimleri arasındaki ilişki incelendiğinde negatif, düşük ve istatistiksel açıdan anlamlı ilişkinin olduğu bulunmuştur, ($r = -0,192, p < 0,05$). Bu bulguya göre sosyal hizmet öğrencilerinin damgalama eğilimleri puan ortalamaları ile özgecilik puan ortalaması düşük düzeyde ve negatif yönlü olarak değişkenlik göstermektedir. Değişkenler arasındaki bu ilişki alt boyutlar arasında da incelenmiş ve damgalama eğilimi ile özgecilik özelliklerine ait alt boyutlar arasındaki ilişkiyi gösterir. Pearson Korelasyon Analiz sonuçları 7. tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Özgecilik Özellikleri ve Damgalama Eğilimlerine Ait Alt Boyutlar Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon Tablosu

Değişkenler	Damgalama Eğilimleri				Özgecilik Özellikleri	
	Ayrımcılık ve Dışlanma	Etiketleme	Psikolojik Sağlık	Ön Yargı	Yardım Etme	Bağıışçılık
Damgalama Eğilimleri						
Ayrımcılık ve Dışlanma						
Etiketleme	0,449**					
Psikolojik Sağlık	0,336**	0,404**				
Ön Yargı	0,162	0,412**	0,315**			
Özgecilik Özellikleri						
Yardım Etme	-0,180*	-0,135	-0,139	-0,105		
Bağıışçılık	-0,094	-0,097	-0,151	-0,090	0,737**	

** p<0,01 *p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde damgalama eğilimlerinden biri olan ayrımcılık ve dışlanma ile özgecilik özelliklerinden biri olan yardım etme arasında negatif ve düşük şekilde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0,180$, $p<0,05$).

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ile literatürde yer alan çalışmalar birlikte değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde Oswald (1996) göre özgecilik biyolojik farklılıklardan ziyade cinsiyet rolleri ile ilişkilidir. Bu durum özgeciliğin psikoloji ile birlikte gelişimsel ve eğitimsel paradigmalarda içinde ele alınabileceği (Yavuzer, 2017) dolayısıyla özgeciliğin sadece biyolojik farklılıktan kaynaklanamayacağı ancak cinsiyet rollerinin modellenmesi ile daha fazla özgeci davranış sergilenebileceği söylenebilir. Araştırma bulgularına bakıldığında özgecilik puan ortalamasının cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu bulgu cinsiyet ve özgecilik ile ilgili açıklamalar ile örtüşmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Avcı ve diğerleri (2013)'nin; Arpacı ve Özmen (2014)'in; Kılınç, Kılıç ve İpekçi (2016)'nin üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği; Mutağçılar (2008)'in öğretmenlerle; Canale, White ve Kelly (1996)'in psikiyatrist, psikolog ve sosyal

hizmet uzmanları ile gerçekleştirdiği çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Ancak üniversite öğrencileri ile yapılan bazı araştırma sonuçlarında cinsiyet ile özgecilik arasında anlamlı ilişkinin bulunduğu belirtilmektedir (Acar ve Apak, 2017; Özdin, 2019; Sevim ve Artan, 2019). Cinsiyet değişkeni ile damgalama arasındaki ilişki incelendiğinde ise damgalama eğilimi puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve bu farklılaşmanın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre; erkeklerin damgalama eğilimine ilişkin ayrımcılık ve dışlanma, etiketleme, psikolojik sağlık ve ön yargı puan ortalamasının kadınların puan ortalamasından daha yüksek olması erkeklerin kadınlardan daha fazla damgalama eğilimine sahip olduğunu gösterebilir. Araştırmanın bu bulgusu damgalama ile ilgili literatürde yer alan farklı örneklem grupları ile yapılmış birçok araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir (Çamaş, 2017; Aydın, 2018; Sevim ve Artan, 2019; Erez, 2019). Goffman (1963)'ın da damgalama nedenlerinden biri olarak belirttiği; kültürel yapı ile ilişkili olarak kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair kültürel kodlar nedeniyle daha fazla damgala(n)maya ve ayrımcılığa maruz kaldıkları, bu nedenle de başkalarını daha az damgalama eğiliminde olabilecekleri söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusu ile paralellik göstermeyen araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Bernard, Riedel-Heller ve Sikorski (2019)'nın obezite sorunu olan ve olmayan bireylerle yapmış olduğu araştırma sonucunda bireylerin damgalama eğilimlerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği saptanmıştır.

Yaş ile özgecilik özellikleri ve damgalama eğilimi arasındaki ilişkiyi gösteren araştırma bulguları incelendiğinde sosyal hizmet öğrencilerinin damgalama eğilimi ile yaş arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmazken, özgecilik özelliklerinden yardım etme boyutu ile düşük düzeyde ve pozitif yönlü anlamlı ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Midlarsky ve Kahana (2007) yaşın artışı ile birlikte bireylerin daha fazla özgeci davranış sergilediklerini ve yaşlı yetişkinlerin genç yetişkinlerden daha fazla özgeci özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Literatüre bakıldığında, özgecilik ile yaş arasındaki ilişkiyi destekleyen araştırma sonuçları (Mutafçılar, 2008) bulunmakla birlikte desteklemeyen araştırmalarda (Kılınç, Kılıç, İpekçi, 2016; Kitapçı, 2018; Özdin, 2019) bulunmaktadır. Literatürde özgecilik ile yaş arasındaki ilişkiyi odak alan çeşitli çalışmalarda farklı sonuçların saptanmış olması araştırmalarda alınan örneklem grubuna ait yaş aralıklarının geniş veya dar olması ile açıklanabilir.

Sosyal hizmet öğrencilerinin mesleğin temel değerlerini benimseyerek değişim ajanı olarak müracaatçıların kendilerini gerçekleştirmelerine engel olan ve toplumsal adaletsizliği ortaya çıkaran durumlara karşı müdahale becerileri geliştirmeleri hedeflenmektedir. Albek (1987) sosyal hizmet öğrencilerinin toplumsal yarar sağlama açısından diğer meslek edinmek için eğitim gören öğrencilerden daha yüksek motivasyona sahip olduğunu belirtmektedir. Sosyal hizmet eğitimi sosyal hizmet öğrencilerinin daha fazla özgecil özellikler geliştirmesinde ve daha az damgalama eğilimi göstermesinde etkili olabilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sosyal hizmet öğrencilerinin sınıf düzeyi ile özgecilik özelliklerinden yardım etme ve bağışçılık arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Birinci ve ikinci sınıfta eğitimine devam eden öğrencilerin yardım etme ve bağışçılık puan ortalamaları dördüncü sınıfta devam edenlerden daha düşük bulunmuştur. Bu bağlamda sosyal hizmet eğitimine yeni başlayanların son sınıfa geldiklerinde özgecilik özelliklerinin arttığı söylenebilir. Sosyal hizmet eğitiminde bilgi, beceri ve mesleki değerlere ilişkin bilgi üst sınıfta derinleşmekte, öğrenciler edindikleri bilgi beceri ve değer temelini içselleştirmektedirler. Araştırmanın bu bulgusu sosyal hizmet eğitiminin özgecil davranışların artmasında ve damgalamaya yönelik tutumların azalmasında önemli olduğunu göstermektedir. Ancak üçüncü sınıfta eğitimine devam eden öğrencilerin yardım etme ve bağışçılık puan ortalamalarının diğer sınıflarda eğitim gören öğrencilerinin puan ortalamalarından daha düşük ve istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmanın saptanmış olması Albek'in görüşünü desteklememektedir. Bu farklı bulgunun örneklem grubunun özelliğinden kaynaklanabileceği gibi üçüncü sınıf eğitiminin içeriği ile de ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu konuda yapılması planlanan yeni araştırmaların daha büyük örneklem gruplarında ve üçüncü sınıf düzeyinde özgecilik özellikleri ile ilişkili olabilecek değişkenleri de ele alarak yapılmasının daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ebeveyn eğitim durumuna göre damgalama eğilimi ve özgecilik özelliklerinin farklılaşma durumuna ilişkin araştırma bulguları incelendiğinde; damgalama eğiliminin her iki ebeveynin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmışken, babanın eğitimi durumuna göre özgecilik özelliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediği ancak annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu bağlamda baba eğitim durumu bir farklılık oluşturmazken annenin eğitim durumu bireyin

yardım etme davranışı geliştirmesinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Araştırmanın bu bulgusuna göre yüksek eğitim düzeyinde anneye sahip olan bireyler orta eğitim düzeyindeki anneye sahip olanlardan daha fazla yardım etme davranışı göstermektedir. Literatürde yer alan özgecilik ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalarda ebeveyn eğitim durumu ile özgecilik arasındaki ilişkiyi gösterir farklı araştırma sonuçları bulunmaktadır. Avcı, Aydın ve Özbaşaran (2013)'ın hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin özgecilik özelliklerinde artış olduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada ise Kılınç, Kılıç ve İpekçi (2016) her iki ebeveyn eğitim durumu ile özgecilik arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını belirtmektedir. Yavuzer (2017) özgecilik davranışının eğitimsel süreçlerle de değerlendirilebileceğini ve yardımsever olmanın öğrenilebileceğini belirtmektedir. Türkiye kültüründe çocuk yetiştirmede sorumluluk paylaşımına bakıldığında annelerin çocukların gelişimi ve eğitiminde babalara oranla daha fazla rol ve sorumluluk aldığı söylenebilir. Bu nedenle özgecil özelliklerin gelişiminde anneye ilişkin özellikler anlamlı farklılık oluştururken, babaya ait özellikler anlamlı farklılık oluşturmamaktadır. Kadınların eğitim düzeyindeki artış güçlenmelerini, bağımsız birey olma yolunda ilerlemelerini sağlayarak özgecil davranışın nesiller arası aktarımında aktif rol almalarının zeminini oluşturmaktadır. Araştırma bulgusuna göre kadınların eğitim düzeylerinin arttırılmasına yönelik çabaların toplumlarda benmerkezci davranış özellikleri yerine özgecil davranış özelliklerinin daha fazla görülmesinde etken olabileceği söylenebilir.

Sosyal hizmet öğrencilerinin özgecilik özellikleri ile damgalama eğilimleri arasındaki ilişki incelendiğinde; özgecilik özellikleri ile damgalama eğilimi arasında negatif yönlü ve düşük düzeyde istatistiksel açıdan anlamlı ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Değişkenler arasındaki bu ilişki alt boyutlar açısından incelendiğinde damgalama eğilimlerinden ayrımcılık ve dışlanma ile özgecilik özelliklerinden yardım etme arasında negatif ve düşük seviyede anlamlı ilişki saptanmıştır. Literatürde damgalama ve özgecilik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sonuçları bulunamamasından dolayı araştırmanın bu bulgusu başka araştırma sonuçları ile karşılaştırılamamıştır. Ancak iki değişken arasındaki ilişkiyi odak alan atıf teorisine (Weiner vd., 1988, 739) göre damgalama eğilimi azaldıkça bireylerde yardım etme davranışının artması beklenebilmektedir.

Araştırma bulgusunda özgecilik özellikleri ile damgalama eğilimi arasında negatif yönlü ilişkinin bulunmuş olması atıf teorisi ile paralel niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin damgalama eğilimleri ile özgecilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma sonucunda sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelini damgalamayı azaltabileceği, özgeciliği ise arttırabileceği söylenebilir. Sosyal hizmet disiplini ve mesleğinin karşılık beklemeksizin ve yardım etme davranışına dönük önermeleri sunan temel değerler etrafında şekillenen yapısı özgeci davranışları ortaya çıkartmaktadır. Sosyal hizmetin farklılıkları önemseyen, ayrımcılık karşıtı doğası ile sorunların müracaatçı sistemlerinin kendi kontrolleri dışında gelişebileceği ve çevre ile etkileşime yaptığı vurgu damgalamaya ilişkin süreçlerin işlevselliğini kaybetmesini sağlayabilir. Damgalama eğiliminin azaltılması ve benmerkezci motivasyonun karşısında özgeci davranışların arttırılabilmesi için sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin marjinalleştirilmiş nüfus grupları ile daha fazla karşılaşmalarının, temaslarının sağlanması gerekmektedir. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kadınlardan daha fazla damgalama eğilimine sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda erkek öğrencilerde damgalama eğilimlerinin azaltılabilmesi amacıyla çeşitli marjinalleştirilmiş nüfus grupları ile ilgili karşılaşmalarını ve yeni deneyimler edinmelerini sağlayacak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Özgeci davranışların öğrenilebilir nitelikte olması ve kuşaklar arası geçişinin sağlanabilmesi için annelerin rolü değerlendirildiğinde kadınların eğitim düzeylerinin arttırılmasına dönük çabaların yoğunluk kazanması gerekmektedir.

Araştırma sonucunda ülkemizde sosyal hizmet disiplini içinde özgeciliğe ilişkin araştırmaların az olduğu görülmüştür. Bu bağlamda sosyal hizmetin değer temeli ile ilişkili özgeciliğe ilişkin araştırmaların sosyal hizmet disiplini içinde daha çok sayıda yapılması gerekmektedir.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Çalışma daha önce yayınlanmamıştır ve yayınlanmak üzere hâlihazırda başka bir yayın organına gönderilmemiştir. Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır. Makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Gümüşhane Üniversitesi Bilimsel

Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurulundan 18.12.2019 tarih ve 2019/11 Sayı ile izin alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, M.C., Apak, H. (2017). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empatik eğimleri ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelemesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28(1), 93-112.
- Albek, S. (1987). The expectations from the selected profession. *Society and Welfare*, 8(1), 24-32.
- Alver, B. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik beceri ve karar verme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 14, 19-34.
- Ambwani, S., Thomas, K. M., Hopwood, C. J., Moss, S. A., & Grilo, C. M. (2014). Obesity stigmatization as the status quo: Structural considerations and prevalence among young adults in the U.S. *Eating Behaviors*, 15(3), 366–370. doi:10.1016/j.eatbeh.2014.04.005
- Arpacı, P.; Özmen, D. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ve empatik eğilim düzeyleri ve aralarındaki ilişki. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 51- 57.
- Avcı, D.; Aydın, D. ve Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik öğrencilerinde empati-özgecilik ilişkisi ve özgeci davranışın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113.
- Aydin, M. (2018). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerin damgalama davranışıyla ilişkisinin öfke ifade tarzı açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Banks, S. (1995). Ethics and values in social work. London: MACMILLAN PRESS LTD Houndmills, Basingstoke, Hampshire RG21 2XS.
- Baumann, D.J., Cialdini, R.B., & Kendrick, D.T. (1981). Altruism as hedonism: Helping and self-gratification as equivalent responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(6), 1039–1046. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.40.6.1039>
- Bernard, M.; Riedel Heller, S.G. & Luck Sikorski, C. (2019). Altruistic behavior depending on opponents' body weight an experimental approach. *The European Journal of Obesity*, 12, 448-169.
- Brown, C., Conner, K.O., Copeland, V.C., Grore, N., Beach, S., Battista, D. & Reynolds, C.F. (2010). Public and internalized depression stigma. *Journal of Community Psychology*, 38(3), 350-368.
- Burnstein, E., Crandall, C., & Kitayama, S. (1994). Some neo-darwinian decision rules for altruism: weighing cues for inclusive fitness as a function of the biological importance of the decision. *Journal of Personality and Social Psychology*. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.5.773>
- Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canale Joseph, R., White, R. & Kelly, K.. (1996).The use of altruism and forgiveness in therapy. *Journal of Religion and Health*, 35(3),225–230.

- Corrigan P.W., Edwards A.B. & Green A. (2001). Prejudice, social distance, and familiarity with mental illness. *Schizophr Bull*, ;27, 219-225.
- Corrigan, P.W., Markowitz, F.E., Watson, A., Rowan, D. & Kubiak, M.A., 2003. An attribution model of public discrimination towards people with mental illness. *Journal of Health and Social Behaviour*, 44, 162–179.
- Özdin, Çağatayalp G. (2019). Eğitim fakültesi öğrencilerinin mükemmeliyeçilik ve özgecilik düzeylerinin psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çamaş, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde psikolojik yardım aramaya ilişkin damgalama düzeylerinin özyeterlilik, aile bütünlük duygusu ve sosyal destek ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Duyan V. (2014). Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Enoch, Y. (1988). Why are they different? Background, occupational choice, institutional selection and attitudes of social work students. *Journal of Social Work Education*, 24,165-174
- Eisenberg, N., Miller, P.A. (1987). The Relation of empathy to prosocial and related behaviors. *In Psychological Bulletin*. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.101.1.91>
- Erez, R. (2019). Toplumda Damgama eğilimi ve hükümlülere yönelik sosyal mesafe ile ilişkili faktörler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, Adli Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Farina, A. (1998). Stigma. In K. T. Mueser & N. Tarrier (Eds.), *Handbook of social functioning in schizophrenia* (p. 247–279), Allyn & Bacon.
- Feigin, S., Owens, G., & Goodyear-Smith, F. (2014). Theories of human altruism: a systematic review. *Journal of Psychiatry and Brain Functions*, <https://doi.org/10.7243/2055-3447-1-5>.
- Goffman, E., (1963) Stigma: notes on the management of spoiled identity. ABD: Prentice-Hall Inc.
- Göksu T., Karakaya M., (2009). Polisin sapma davranışlarının etiketleme kuramı açısından değerlendirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(4), 27-43.
- Jellison W.A., McConnell A.R. & Gabriel S. (2004). Implicit and explicit measures of sexual orientation attitudes: In group preferences and related behaviors and beliefs among gay and straight men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 629–642. doi: 10.1177/0146167203262076.
- Kılınç, E.; Kılıç, M. ve İpekçi, N.N. (2016). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı, atılganlık ve özgecilik düzeyleri ile aralarındaki ilişkinin belirlenmesi. *KSB*, 8, 383-402.
- Kitapçı, A. (2018). Çocuklarında otizm spektrum bozukluğu olan annelerde öznel iyi oluşun yordayıcıları olarak özgecilik ve empati kavramlarının değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikolojik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Lay, J.C., Hoppmann, C.A. (2015). Altruism and prosocial behavior. *In Encyclopedia of Geropsychology*. https://doi.org/10.1007/978-981-287-080-3_69-1

- Levy, C.S. (1985). NASW code of ethics. *Social Work*, <https://doi.org/10.1093/sw/30.5.451>.
- Limb, G.E., Organista, K.C. (2003). Comparisons between Caucasian students, students of color, and American Indian students on their views on social work's traditional mission, career motivations, and practice preferences. *Journal of Social Work Education*, 39, 91-109.
- Link, B.G., Phelan, J.C., Bresnahan, M., Stueve, A. & Pescosolido, B.A. (1999). Public conceptions of mental illness: Labels, causes, dangerousness, and social distance. *American Journal of Public Health*, 89 (9), 1328-1333.
- Link, B.G., Phelan, J. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology*, 27, 363-385.
- Major, B., Crocker, J. (1993). Social stigma: The consequences of attributional ambiguity. D. M. Mackie ve D. L. Hamilton (Ed.). *Affect Cognition and Stereotyping*. (1st Press) (s.345-370). London: Academic Press Limited.
- Merle, S. (1966). *The professional altruist: the emergence of social work as a career 1880-1930*. Cambridge, Harvard University Press.
- Midlarsky, E., Kahana, E. (2007). Altruism, well-being, and mental health in late life. *In Altruism and Health: Perspectives from Empirical Research*. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195182910.003.0006>.
- Mutaşılilar, I. (2008). Özgencilik kavramının tarihsel gelişimi ve öğretmenler özgeçiliği üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Neumann, R., Hulsenbeck, K., & Seibt, B. (2004). Attitudes towards people with AIDS and avoidance behaviour: Automatic and reflective bases of behaviour. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40, 543-550.
- Oesterle, S., Johnson, M. K., & Mortimer, J. T. (2004). Volunteerism during the transition to adulthood: A life course perspective. *Social Forces*, <https://doi.org/10.1353/sof.2004.0049>.
- Oswald, A.P. (1996). The effects of cognitive and effective perspective taking on empathic concern and altruistic helping. *The Journal of Social Psychology*, 136, 613-624.
- Pescosolido, B.A., Monahan, J., Link, B.G., Stueve, A. & Kikuzawa, S (1999). The public's view of the competence, dangerousness, and need for legal coercion of persons with mental health problems. *American Journal of Public Health*, 89 (9), 1339-1345.
- Pruett, S.R., Chan, F. (2006). The development and psychometric validation of the disability attitude implicit association test. *Rehabilitation Psychology*, 51(3), 202-213. <https://doi.org/10.1037/0090-5550.51.3.202>.
- Reamer, F.G. (2006). *Social work values and ethics* (3rd ed.). New York, NY: Columbia University Press.
- Rushton, J.P., Chrisjohn, R.D. & Fekken, G.C. (1981). The altruistic personality and self report altruism scale. *Person and Individual Differences*, 2, 293- 302.
- Sevim, K.; Artan, T. (2019). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ve damgalama eğilimi arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 143-156.
- Schmidt, G., Weiner, B. (1988). An attribution affect action theory of behavior: replications of judgments of help-giving. *Personality and Social Psychology Bulletin*, <https://doi.org/10.1177/0146167288143021>.

- Smith, S. (2014). Ethics and values in social work. *Ethics and Social Welfare*, <https://doi.org/10.1080/17496535.2014.95699>.
- Sober, E., Wilson, D.S. (2000). Summary of: Unto Others - The evolution and psychology of unselfish behavior. *Journal of Consciousness Studies*. <https://doi.org/10.2307/2678419>.
- Sosin, M., Caulum, S. (1983). Advocacy: A conceptualization for social work practice. *Social Work (United States)*. <https://doi.org/10.1093/sw/28.1.12>
- Soygür, H., Özalp, D.E., (2005) “Şizofreni ve damgalanma sorunu”, *Dahili Tıp Bilimleri Psikiyatri Dergisi*, 1(12),74-80.
- Tabachnick, B.G, Fidell, L.S. (2015). *Using Multivariate statistics*. Çeviri: Baloğlu M. *Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı*, 6. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Taşdemir, A. (2014). Şizofreni ve benzeri psikotik bozukluğu olan hastalara bakım veren birinci derece yakınlarının damgalama konusundaki tutumlarına çocukluk çağı travmasının etkileri, Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Taylor, S.M., Dear, M.J. (1981). Scaling community attitudes toward the mentally ill. *Schizophrenia Bulletin*, 7(2), 225–240. doi:10.1093/schbul/7.2.225.
- Teachman, B.A., Wilson, J.G., & Komarovskaya, I. (2006). Implicit and explicit stigma of mental illness in diagnosed and healthy samples. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(1), 75–95. doi:10.1521/jscp.2006.25.1.75.
- Tekeş, B., Hasta, D. (2015). Özgeciliğin ölçüğü: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3(6), 55-74.
- Von Hippel, W., Brener, L., & Von Hippel, C. (2008). Implicit prejudice toward injecting drug users predicts intentions to change jobs among drug and alcohol nurses. *Psychological Science*, 19(1), 7–11. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02037.x
- Weiner, B. (1995). *Judgments of responsibility: a foundation for a theory of social conduct*. New York: Guilford Press.
- Weiner, B. (1986). *An attributional theory of achievement motivation and emotion*. New York: Springer Verlag.
- Weiner, B., Perry, P. R., Magnussan, J.. (1988). An attributional analysis of reactions to stigmas. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55(5), 738-748.
- McGaghie, W.C., Mytko, J.J., Brown, W.N. & Cameron, R.C. (2002). Altruism and compassion in the health professions: A search for clarity and precision. Retrived from: <http://informahealthcare.com>.
- Yavuzer, N. (2017). Bir prososyal davranış kaynağı olarak özgeci motivasyonun ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (27), 105-126.
- Yaman, E., Güngör, H. (2013). Damgalama (Stigma) ölçüğü'nin geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 251-270.